

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра цивільно-правових дисциплін

Кафедра трудового, земельного та господарського права

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра цивільно-правових дисциплін

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

25 лютого 2022 р.

ОДЕСА

УДК 347.1 (477)(4/9)

ББК 67.404+67.99

В 80

Рекомендовано до друку рішенням кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 10 від 23.02.2022 року)

Упорядник:

Церковна О.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ.

Редактори:

Маковій Віктор Петрович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ;

Зайцев Олексій Леонідович – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ.

Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права : матеріали міжнародної науково - практичної конференції м. Одеса, 25 лютого 2022 р. / редкол. В.П. Маковій та ін. – Одеса, ОДУВС, 2022. – 204 с.

Збірник містить матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права» (Одеса, 25 лютого 2022 р.). У роботі конференції взяли участь науковці, науково-педагогічні працівники, ад'юнкти, аспіранти та магістранти з 10 українських навчальних та наукових закладів юридичного профілю, а також Академії поліції Азербайджанської Республіки, Нахчиванського державного університету (Республіка Азербайджан), Бакінського державного університету (Республіка Азербайджан), Центральноазіатського інноваційного університету (Республіка Казахстан), Університету світової економіки та дипломатії при Міністерстві Іноземних Справ Республіки Узбекистан, Гроденського державного університету ім. Янкі Купали (Республіка Білорусь), Університет права та соціально-інформаційних технологій (Республіка Білорусь), адвокатського бюро Arıhan&Arıhan (Туреччина).

Збірник може бути використаний перемінним складом юридичних закладів освіти, науковцями, практичними працівниками, які цікавляться проблемами впливу інтеграційних тенденцій на розвиток вітчизняного права.

© Одеський державний університет внутрішніх справ, 2022

Середницька І.А.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ДОГОВОРУ ПРО СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО

Правовою основою сурогатного материнства є договір, укладений між генетичними (потенційними) батьками і сурогатною матір'ю.

Однак, при укладанні договору слід врахувати наявність третьої сторони - медичної організації. Нажаль, в чинному законодавстві України відсутні чітко сформульовані вимоги до форми конкретного виду договорів, що також викликає певні труднощі.

Сурогатне материнство на сьогодні регламентоване, зокрема, у ст. 123 Сімейного кодексу України[1], наказі МОЗ України «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» № 787 від 09.09.2013 р. [2].

На практиці сторони для звернення до послуг сурогатної матері укладають договір, який регулює відносини сторін. Але, оскільки сурогатній матері належить пріоритетне право на залишення дитини після народження, то юридична сила цієї угоди справедливо піддається сумніву.

Договір сурогатного материнства є порівняно новим для України видом договору, до укладення якого законом не передбачено детальних вимог, крім як вимог, що пред'являються до сурогатної матері. Специфіка договору про сурогатне материнство полягає в тісному переплетенні в ньому правової і морально-етичної складових, що ускладнює визначення його правової природи, в зв'язку з чим має місце ряд проблем, пов'язаних з укладенням цього договору, можливістю розірвання, відповідальністю сторін і т.д.

Особливий характер відносин сурогатного материнства полягає в тому, що його основною метою є реалізація дружиною та чоловіком права на материнство та батьківство, передбаченого ст.ст. 49, 50 СК України[1], у випадку, коли дружина з фізіологічних причин не може самостійно виносити та народити дитину. Договір сурогатного материнства стосується також прав та інтересів дитини, яка народжується в результаті сурогатного материнства. До того ж укладення договору між подружжям і сурогатною матір'ю спрямоване на виникнення сімейних відносин між подружжям і новонародженою дитиною.

Тобто договір сурогатного материнства має сімейно-правову природу. Однак, сам договір регулює відносини між сурогатною матір'ю та біологічними батьками дитини, тому є цивільно-правовим договором, правове регулювання якого повинно здійснюватися нормами цивільного права, оскільки відносини між сторонами мають суто цивільно-правовий характер. Крім того, там, де мова йде про оплату, особливості укладання, істотні умови, а також відповідальність за порушення договірного зобов'язання слід констатувати наявність цивільно-правової сфери. Таким чином, при укладанні договору про сурогатне материнство сторони мають керуватися нормами Глави 52 ЦК України[3], яка встановлює загальні положення про договір

Договір подружжя з сурогатною матір'ю укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню. Такий договір може бути як оплатним, так і безоплатним. Але практика укладання таких договорів свідчить про платність таких договорів у переважній кількості випадків його укладання.

Договір сурогатного материнства також є алеаторним. Алеаторні договори – це договори на

ризик. Алеаторність вказаного договору пов'язана з особливостями його належного виконання, які залежать від багатьох факторів, вплинути на які інколи неможливо. В першу чергу, така ризиковість викликана біологічними процесами, які відбуваються в організмі сурогатної матері в період вагітності. Дискусійним залишається питання віднесення договору до категорії комерційних чи фідуціарних.

Отже, договір про сурогатне материнство – це цивільний правочин, який укладений за вільним волевиявленням юридично рівних і майново-самостійних учасників цивільно-правових відносин, направлений на виникнення цивільних прав і обов'язків, з урахуванням особливостей, що впливають із суті породжених цим правочином правовідносин.

Специфічність договору про сурогатне материнство зумовлює наявність певних особливих умов при його укладанні. Договір є укладеним, якщо сторони в належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору.

Предмет договору про сурогатне материнство має пріоритетне значення, оскільки визначає саме зобов'язання. Предметом договору про сурогатне материнство будуть виступати дії сурогатної матері з виношування, народження та передачі дитини генетичним батькам з дозволом на її подальшу реєстрацію [4, с. 53].

Оскільки договір про сурогатне материнство досі ніяким чином не врегульований, як кожен цивільно-правовий договір, він повинен містити обов'язкову умову про предмет. Всі інші істотні умови визначаються сторонами при укладенні кожного конкретного договору сурогатного материнства. Договір сурогатного материнства може бути укладеним лише в тому випадку, якщо підкріплений двома іншими самостійними договорами про надання послуг з медичним закладом, який має ліцензію на проведення допоміжних репродуктивних процедур. Такі договори укладаються окремо з кожною стороною договору про сурогатне материнство та не є його складовими частинами. Обов'язковою умовою також є наявність заяви сурогатної матері та письмової згоди чоловіка сурогатної матері, якщо вона перебуває в шлюбі, на проведення у відношенні до дружини процедури імплантації ембріона. Укладення договору про виношування дитини відбувається до проведення самої процедури допоміжної репродуктивної технології, однак після повного медичного обстеження як сурогатної матері, так і замовників (замовника).

При укладенні будь-якого договору важливо також враховувати вимоги до форми договору. Згідно з ч. 1 ст. 639 ЦК України [3] договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. При цьому, враховуючи специфічність договору про сурогатне материнство, з метою захисту прав і інтересів сторін договору та дитини, необхідно виключити можливість укладати договір в усній формі.

Слід зазначити, що доцільним було б укладання договору про сурогатне материнство в складній письмовій формі (з нотаріальним посвідченням), яке мало бути закріплене на законодавчому рівні. Отже, договір вважатиметься укладеним з моменту його підписання та нотаріального посвідчення і його дія продовжуватиметься, поки сторони повністю не виконають свої зобов'язання або не відбудеться припинення зобов'язання іншим шляхом.

Припинення договору про сурогатне материнство має стосуватися не лише цивільно-правового аспекту відносин між сторонами, а й норм моралі. Так, народження дитини з вадами здоров'я за своєю суттю є неналежним виконанням договірного зобов'язання, що мало б призвести до розірвання договору та настання відповідальності. Однак, незахищеними залишаються права дитини з точки зору моралі та нівелюється наявність форс-мажору як правового явища. Тому розірвання договору з представленої причини на думку автора недопустиме. При цьому генетичні батьки не можуть бути позбавлені права, наданого ч.3 ст. 143 СК України[1], згідно з якою дитина може бути залишена батьками у пологовому будинку або в іншому закладі охорони здоров'я, якщо вона має істотні вади фізичного і (або) психічного розвитку, а також за наявності інших обставин, що мають істотне значення. Особливістю договору про сурогатне материнство є також те, що він укладається до проведення самої процедури допоміжної репродуктивної технології.

На практиці можуть бути випадки, коли ембріон не приживається в організмі сурогатної матері з біологічних причин. Така ситуація також не може вважатися неналежним виконанням умов договору сурогатною матір'ю, але може призвести до припинення договору про сурогатне материнство без застосування заходів цивільно-правової відповідальності.

Підставами для припинення договору про сурогатне материнство можуть бути, наприклад, факт

народження мертвої дитини, смерть сурогатної матері чи замовників. В останньому випадку виникає чимало проблем, вирішення яких є спірним, особливо за відсутності конкретних умов в договорі. Відкритим є питання чи може бути правонаступництво в договорі про сурогатне материнство на боці генетичних батьків?

Слід зауважити, договір сурогатного материнства не дає гарантій, що кожна зі сторін належним чином виконає свої зобов'язання. В юридичній літературі відсутня єдина думка щодо форми і процедури укладення договору сурогатного материнства. В юридичній спільноті існує думка, що правовідносини, що виникають при реалізації програм сурогатного материнства, повинні бути врегульовані трьома самостійними договорами:

- договір сурогатного материнства, що укладається між сурогатною матір'ю і генетичними (потенційними) батьками;
- договір між генетичними (потенційними) батьками та медичною організацією, про надання платних медичних послуг;
- договір між сурогатною матір'ю і медичною установою.

Таким чином, можна підсумувати, щоб правовідносини в сфері сурогатного материнства були належним чином врегульовані, необхідно укласти всі три вищевказаних договорів. Це дозволить детально позначити права і обов'язки кожної зі сторін, а також відповідальність виходячи із специфіки договору.

Список літератури:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. №2947-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21-22. ст.135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 28.12.2021)
2. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013р. № 787 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text>(дата звернення: 28.12.2021)
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р №345-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 435-IV . Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 28.12.2021)
4. Ящук А. В., Писарева Е. А. Правова природа та предмет сурогатного материнства / А. В. Ящук, Е. А. Писарева // 2018 [Текст] Назва з екрану: Режим доступу: [https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua > article > view PD](https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/PD)
5. Степанов І., Савелова Ю. Договір про сурогатне материнство: як правильно укласти та декларувати / І. Степанов, Савелова Ю.// Юридична газета online від 10.12.2019р [Текст] Назва з екрану: Режим доступу: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/dogovir-pro-surogatne-materinstvo-yak-pravilno-ukladati-ta-deklaruvati.html>

Резніченко С.В., Тимошенко Ю.С.	
Ігромація як підстава для обмеження дієздатності	159
Савайда О.І., Черевко В. В.	
Забезпечення прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів	161
Салтанат Сансызбай кызы	
Современное инвестиционное право в Республике Казахстан	162
Сапальов В.В.	
Деякі особливості участі банків у земельних правовідносинах	167
Свінцицький А.	
Процесуальне забезпечення неповнолітніх осіб під час кримінального провадження	168
Середницька І.А.	
Щодо правової природи договору про сурогатне материнство	169
Скютте Д. Н.	
Проблемы полового избирательного ценза в современном мире	171
Степаненко Т. В.	
Перспективи розвитку стороннього фінансування судових витрат по цивільній справі в національному судочинстві	174
Устінова-Бойченко Г.М.	
Процесуальні проблеми врегулювання спору за участю судді	176
Устінова-Бойченко Г.М., Близнюк Є.О.	
Проблематика домашнього насильства над дітьми	178
Федіна Н.В.	
Застосування практики європейського суду з прав людини судовими органами України	180
Халецкая Т. М.	
Использование совместного имущества супругов предпринимательской деятельности одного из них: проблемы и решение (на примере законодательства Республики Беларусь)	182
Хатеневич Т. Г.	
Правовые средства государственной поддержки инновационной деятельности: сравнительный аспект	184
Хацук Ж.В.	
Развитиеи гражданско-правового регулирования информационных технологий в Республике Беларусь	186
Церковна О.В.	
Право на свободу та особисту недоторканість: особливості регулювання	189
Чижов Д. А.	
Правові стратегії держави: мета захисту прав людини в системі національної безпеки	190